

ALEKSANDER FREDRO

MAŻ

i

ŻONA

1957 r.

TEATR POWSZECHNY
WOJEWÓDZTWA GDAŃSKIEGO
z siedzibą w Sopocie

ALEKSANDER FREDRO I JEGO „MAŻ I ŻONA“

Komedie „Maż i żona“ napisał Aleksander Fredro w roku 1820 lub 1821. Na scenie wystawiono ją po raz pierwszy w r. 1823, w druku zaś ukazała się w r. 1826.

„Maż i żona“ należy do pierwszych utworów znakomitego komediopisarza. Wcześniej napisał „Pana Geidhaba“ (1818) oraz „Zrzędnosc i przekorę“ (1819), potem — długi szereg komedii, wśród których do najbardziej znanych należą: „Cudzoziemczyni“ (1822), „Damy i huzary“ (1825), „Gwałtu, co się dzieje“ (1826), „Pan Jowialski“ (1832), „Śluby panięskie“ (1833), „Zemsta“ (1834) i „Dożycie“ 1835.

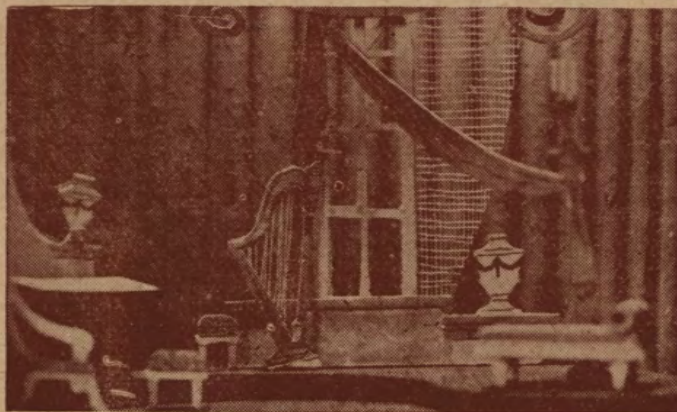
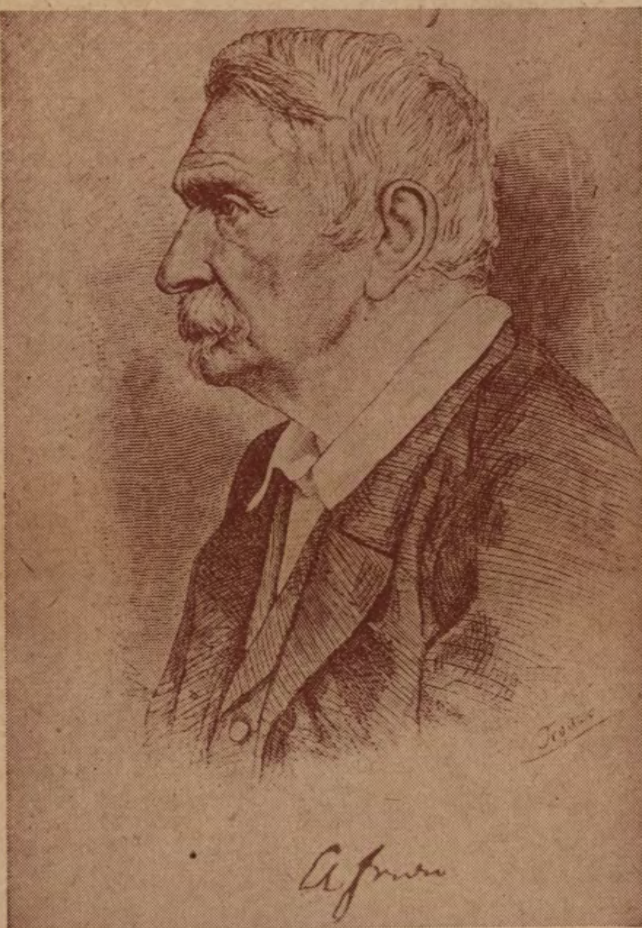
Gdy pisał „Męża i żonę“, miał lat 27. Urodził się w r. 1793 w Galicji, w Surochowie pod Jarosławiem. Ojciec był właścicielem szeregu majątków, z których Aleksander odziedziczył jeden, Bienkową Wisznę. Odziedziczył także przyznany jego rodzinie w r. 1822 przez rząd austriacki tytuł hrabiowski, dzięki któremu wszedł w sferę arystokracji galicyjskiej.

Wykształcenie otrzymał dość skromne. Główną szkołą było dla niego życie, wydarzenia historyczne i bogate doświadczenia wojenne. Młodość jego przypadła na burzliwy okres wojen napoleońskich. Mając lat 16 wstąpił do armii Księstwa Warszawskiego. W r. 1812 w randze kapitana brał udział w kampanii moskiewskiej, przeżywał tragiczny odwrót spod Moskwy, potem uczestniczył m. in. w bitwach pod Prezmem i Lipskiem. Do rodzinnej Galicji wrócił w r. 1814, by odtąd dzielić czas pomiędzy prowadzone wspólnie z ojcem gospodarstwo, zabawy, na które w okresie karnawału wyjeżdżał do Lwowa, twórczość literacką oraz — w dojrzałym okresie życia — działalność polityczną w galicyjskim Sejmie Stanowym.

Twórczość literacką przerwał w r. 1835 głównie z powodu ostrej krytyki, z jaką wystąpił przeciwko niemu, jako przedstawicielowi konserwatywnej szlachty galicyjskiej, Seweryn Goszczyński, postępowy romantyk, jeden z założycieli Stowarzyszenia Ludu Polskiego. Dopiero po r. 1850 Fredro podjął znowu pióro, napisane jednak wtedy utwory nie odznaczają się już tymi zaletami, jakie posiadają jego wcześniejsze komedie. Do najbardziej udanych z tego późniejszego okresu należy „Wielki człowiek do małych interesów“ (1857).

Aleksander Fredro doczekał się sędziwego wieku: zmarł we Lwowie w r. 1876, mając lat 83. W ciągu długiego swego żywota przeżył kilka pokoleń i kilka okresów literatury. Młodość jego wypadła na schyłek Oświecenia, wiek dojrzały — na epokę romantyzmu, starość — na rozwijający skrzydła pozytywizm. Najwięcej dla swojej twórczości komediowej wyniósł z Oświecenia; ideały romantyczne były mu obce, toteż mimo że żył w epoce romantyzmu, tworzył jakby poza nią, zajmując w niej odrębne miejsce; ideologów pozytywistycznych, a więc pokolenia Aleksandra Świętochowskiego, Elizy Orzeszkowej i Bolesława Prusa nie rozumiał i był mu przeciwny.

Warto zwrócić uwagę na to, że pierwsze komedie Fredry powstają w tych samych latach, co pierwsze utwory poetycz-



kie Adama Mickiewicza (1818—1823), najbardziej zaś dojrzałe dzieła obu twórców rodzą się tuż po upadku powstania listopadowego (1831—34). Mickiewicz pisze wtedy III część „Dziadów“, „Księgi narodu i pielgrzymstwa polskiego“, „Pana Tadeusza“, Fredro — „Pana Jowialskiego“, „Śluby panięskie“ i „Zemstę“. Mimo tej zbieżności chronologicznej, twórczość obu pisarzy wyrastała jakby nie z tej samej gleby i nie z tej samej epoki. Autor „Dziadów“ ogarnięty płomiennym patriotyzmem, gosił: „Ja kocham cały naród“, „Ja i Ojczyzna to jedno!“, Fredro związany ze swą klasą szlachecko-arystokratyczną, daleki był od tego rodzaju uniesień i dramatycznych zmagani, obcy toczącej się wtedy walce o społeczne i narodowe wyzwolenie najszerszych mas ludu polskiego: Żył w swoim własnym świecie i... pisał komedie.

Fredro więc — jak zaznaczyliśmy — zajmuje w ramach epoki romantyzmu odrębne miejsce. Na czym polega jego znaczenie? Na tym, że oddając swe pióro i zdolności komediopisarstwa, stworzył w tym zakresie dzieła wybitne, jedne w swoim rodzaju, o trwałej wartości, wiecznie żywe, chętnie grywane przez aktorów i chętnie oglądane przez widzów. Podstawą wartości tych dzieł jest zawarta w nich prawda życiowa i wielka znajomość człowieka, opromieniona rzadko spotykanym humorem i wyrażona słowem pełnym wdzięku i kultury. Ukazywał w swoich komediach prawie wyłącznie świat szlachecko-arystokratyczny, który znał świetnie, umiając równocześnie — co najważniejsze — odtworzyć go w obrazach scenicznych o niezwykłej wyrazistości i wielkim realizmie. Ten właśnie dar realistycznego odtwarzania życia zadecydował o trwałości i żywotności dzieł Fredry, uznanego od dawna za najwybitniejszego komediopisarza polskiego.

Jednym z jego arcydzieł jest „Maż i żona“. Jest to komediowa satyra na obyczaje małżeńskie hrabiów galicyjskich. Rzecz dzieje się wśród czworga osób: hrabiego Waclawa, jego żony Elwiry, Alfreda — przyjaciela Waclawa i równocześnie kochanka Elwiry, pokojówki Justysi. Waclaw, Elwira i Alfred oszukują się wzajemnie, wciągając w swoją grę również Justysię. Wzajemna zdrada wychodzi jednakże na jaw, obłuda i kłamstwo zostają zdemaskowane i wtedy z woli pana domu najcięższe konsekwencje spadają na najmniej winną — pokojówkę...

Ta świetna pod względem scenicznym komedia, będąca wśród utworów Fredry najbardziej przenikliwą krytyką obyczajowości i moralności salonów arystokratycznych, cieszyła się od samego początku, mimo oporu ze strony atakowanych sfer, dużym powodzeniem na scenach Lwowa, Warszawy i Krakowa. Budzi ona i dziś niesłabnące zainteresowanie, czego dowodem jest kilkakrotne jej wznowienie po ostatniej wojnie, m. in. przez Teatr Polski i Teatr Kameralny w Warszawie, gdzie zdobyła rekordową ilość z górą czterystu przedstawień.

ALEKSANDER FREDRO

14 XI 1957

746

MĄŻ i ŻONA

komedia w trzech aktach

Hrabia Waclaw	LESZEK OSTROWSKI
Elwira jego żona	RENATA MAKLAKIEWICZ
Alfred	JÓZEF KORZENIOWSKI
Justysia	HALINA DĄBROWSKA
Kamerdyner	* * *

Reżyser: EUGENIUSZ POREDA

Scenograf: ROMAN BUBIEC

Asystent reżysera: LESZEK OSTROWSKI

Osoba prologu: JERZY FRANKOWSKI

Dekoracje i kcostiumy wykonane w pracowni Opery Bałtyckiej
w Gdańsku

Cena 1 zł

Cena 1 zł